

נושאי הלימוד לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה, הנבחנים בתשפ"ה

בית שני – מעם מקדש לעם הספר

ממדינה חשמונאית עצמאית לכיבוש רומי וחורבן בית-המקדש

ציוני דרך עיקריים בבניית המדינה החשמונאית וביסוסה

הכרת התופעות והתהליכים המרכזיים במדינה החשמונאית, והדגמה של כל אחד מהם באמצעות אחד השליטים החשמונאים.

אין צורך ללמד בנפרד על כל שליט ושליט

התייחסות לשליטי המדינה החשמונאית מן הבחינות האלה:

1. התרחבות טריטוריאלית (הכרות עם המפה של "יהודה" שכללה את מרבית ארץ ישראל),
2. שינויים דמוגרפיים (כולל מדיניות הגיור)
3. שינויים במעמד המנהיג ובסמכויותיו הפוליטיות והדתיות.
4. היחס להלניזם.
5. קושי פוליטי-מדיני - הצורך של השליטים החשמונאים לתמרן בין הכוחות המדיניים האזוריים השונים.

קריאה נוספת – ספר אלקטרוני בנותר

יוסף בן מתתיהו, מלחמות היהודים, תרגום חדש יוסף חגי, הוצאת ראובן מס ירושלים, 1993.

דפוסי השלטון הרומאי בא"י ('מלך חסות' – הורדוס, הנציבים)

- השלטון הרומאי העקיף: דמותו של 'מלך החסות' הורדוס
- 1. מדוע העדיפו הרומאים לנקוט במדיניות של שלטון עקיף באמצעות שליטים מקומיים?

2. המאפיינים העיקריים של שלטון הורדוס : נאמנות לרומא ולשליטיה המתחלפים, תמיכה באוכלוסייה ההלניסטית בא"י, חיסול שרידי החשמונאים והאצולה ביהודה, התערבות בסדרי הכהונה והסנהדרין, מפעלי הבנייה המפוארים.

• השלטון הרומאי הישיר : תקופת הנציבים הרומאים.

1. תפקיד הנציב וסמכויותיו

2. מאפייני שלטונם של הנציבים : עוינות ליישוב היהודי והעדפת הלא יהודים בארץ, עול כלכלי כבד, עושק ומעשי שחיתות, פעילות נגד תנועות משיחיות ומורדים.

קריאה נוספת – (הספרים מופיעים כספרים אלקטרוניים בנותר)

- מרדכי, נאור, עורך, המלך הורדוס ותקופתו, יד יצחק בן צבי, ירושלים, תשמ"ז, 1987.
- שטרן, מנחם, מלכותו של הורדוס, ספריית האוניברסיטה המשודרת, 1992.
- שליט אברהם, הורדוס המלך – האיש ופועלו, מוסד ביאליק ירושלים, 2000.

הסיבות למרד הגדול והעמדות השונות בוויכוח על היציאה למלחמה

ברומאים

- הסיבות למרד הגדול : פגיעה בחיי הדת וברגשות הדתיים של היהודים ; מתח בין היהודים לנוכרים (כיוון שהשלטון הרומי חיזק את מעמד האוכלוסייה הלא יהודית) ; מצוקה כלכלית, מעשי העושק של הנציבים ; תסיסה משיחית והתגברות תופעות משיחיות בין היהודים ; התגברות הקנאות הקיצונית ורוח המרד.
- הוויכוח על היציאה למלחמה ברומאים (נימוקי המתנגדים, נימוקי התומכים).

תוצאות המרד וחורבן בית המקדש

- חורבן ירושלים וחורבן בית המקדש שהיה המרכז הדתי, משפטי, מדיני ; הרס דמוגרפי - דלדול אוכלוסין ; הרס כלכלי ; היעלמות מעמדות חברתיים ; אבדן המנהיגות הדתית ; שינוי במעמדה של יהודה לאחר החורבן.

בין ייאוש לבנייה : מירושלים ליבנה

רבן יוחנן בן זכאי והקמת המרכז ביבנה

1. המשבר שנוצר בחברה היהודית עקב חורבן בית המקדש והסכנות שנסקפו לחברה היהודית כתוצאה מהמשבר.

- אוירת הייאוש והמשבר עקב התבוסה ותקנות הכיבוש שהנהיגו הרומאים
- השלכות אובדן המרכז של הציבור היהודי (השלכות הדתיות והמוסדיות)
- החשש מפני הכחדת הישוב בא"י והכחדת העם היהודי.

2. בניית המרכז ביבנה: עיצוב חיים יהודיים ללא מקדש; יצירת גורמים מלכדים חדשים: תקנות חדשות 'זכר לחורבן', בית הכנסת, לימוד התורה והתפילה

כינון החיים הציבוריים ועיצוב מחדש של החיים היהודיים ללא בית המקדש:

- כינון הנשיאות ובית הדין הגדול כמוסדות מרכזיים של העם היהודי.
- קביעת מיקומו של בית הכנסת כמקום פולחן במקום בית המקדש.
- קביעת דרכי כפרת עוונות ופולחן כחלופה להקרבת הקורבנות (התפילה, המצוות, התשובה ומעשי החסד, הניתנים לביצוע על ידי כל אדם).
- קביעת הלכה אחידה המחייבת את כולם, העדר זרמים ופלגים מנוגדים ביהדות.
- התקנות העיקריות שתוקנו ביבנה (על ידי ריב"ז ורבן גמליאל) ועיצבו מחדש את החיים היהודיים ('זכר למקדש', 'זכר לחורבן'). יש לבחור 2 דוגמאות ולהסביר – במה היו שונות מהנהוג בבית המקדש טרם החורבן, ומה תרומתן לעיצוב מחדש של החיים היהודיים.

מרד בר כוכבא

1. ההסברים השונים לפרוץ המרד
2. היקף המרד, האירועים העיקריים בו, תוצאות המרד והשפעותיו
3. דמותו של בר כוכבא כפי שעולה מהמקורות

מבנה הבחינה:

בבחינה 4 שאלות. יש לענות על 2 מהן.

שאלה אחת חייבת לכלול קטע מקור.

נבחנים שאושרה להם בחינה מותאמת אינם חייבים לענות על שאלת קטע מקור.